

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΦΛΩΡΙΝΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

« Η ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ:
ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ, ΜΙΝΩΪΚΟΣ, ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΜΥΩΤΕΡΗ ΕΙΡΗΝΗΣ- ΧΡΥΣΟΒΑΛΑΝΤΟΥ
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΥ ΜΗΤΡΩΟΥ: 3443

ΕΠΟΠΤΗΣ: Κ. ΚΑΣΒΙΚΗΣ

ΦΛΩΡΙΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 2016

ΦΥΛΛΟ ΕΞΕΤΑΣΗΣ

I. Επόπτης: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

II. Δεύτερος Βαθμολογητής: _____

Βαθμός: _____

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

Γενικός Βαθμός: - _____

Ο/η συγγραφέας Μυωτέρη Ειρήνη- Χρυσοβαλάντου βεβαιώνει ότι το περιεχόμενο του παρόντος έργου είναι αποτέλεσμα προσωπικής εργασίας και ότι έχει γίνει η κατάλληλη αναφορά στις εργασίες τρίτων, όπου κάτι τέτοιο ήταν απαραίτητο, σύμφωνα με τους κανόνες της ακαδημαϊκής δεοντολογίας.

Υπογραφή:

Ημερομηνία:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περίληψη	4
Abstract	5
Πρόλογος	6
Εισαγωγή	7
Κεφάλαιο 1	
1.1 Γενικά	8
1.2 Κυκλαδικός πολιτισμός	9
1.3 Μινωικός πολιτισμός	10
1.4 Μυκηναϊκός πολιτισμός	11
1.5 Προσφορά των αρχαίων ελληνικών πολιτισμών στην εκπαίδευση	12
Κεφάλαιο 2	
2.1 Η χρήση υλικών καταλοίπων στην εκπαίδευση και θεωρίες μάθησης	13
2.2 Έννοια και σκοποί της αισθητικής αγωγής	15
2.3 Η σημασία των πλαστικών και χειροτεχνικών εργασιών	18
2.4 Μεθοδολογία	20
2.5 Διδακτικές- παιδαγωγικές προσεγγίσεις	23
Κεφάλαιο 3	
3.1 Προσαρμογή- εικαστική πρόταση	24
3.1.1 Βασική ιδέα διδασκαλίας προς υλοποίηση	24
3.1.2 Βασικός εκπαιδευτικός στόχος	25
3.1.3 Δευτερεύοντες στόχοι	26
3.1.4 Προεκτάσεις	27
3.1.5 Προετοιμασία	28
3.1.6 Προσαρμογή	31
3.2 Ενδεικτική εκτέλεση ωραρίου μαθήματος	34
Συμπεράσματα	40
Βιβλιογραφία	41

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας εστιάζει στην πλαστική και οπτική αισθητική του Κυκλαδικού, Μινωικού και Μυκηναϊκού πολιτισμού στην σύγχρονη εκπαίδευση.

Η πολιτιστική δημιουργία είναι κατεξοχήν χώρος που ενώνει πολιτισμούς και νοοτροπίες. Διαρρηγνύοντας τα σύνορα του χρόνου και ευνοώντας ένα πνευματικό ταξίδι στο παρελθόν, ασκεί διαμεσολαβητικό ρόλο στους διαφορετικούς ορισμούς της πραγματικότητας, προασπίζει την ταυτότητα και τη διαφορά ως σχέση συμβίωσης και αλληλοσυμπλήρωσης. Η Εκπαίδευση μπορεί να αναδείξει αυτή τη δυνατότητα με την προοπτική οι διάφορες ταυτότητες να μεταβληθούν σε θετική εμπειρία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί παραγωγικά στη διάθεση του καθενός να κατανοεί.

Η άρρηκτη σχέση ανάμεσα στον Πολιτισμό και την Εκπαίδευση καθιστά επιτακτική και αυτονόητη την ανάγκη να αναζητούμε διαρκώς νέους τρόπους μέσω των οποίων ο Πολιτισμός, στις διάφορες εκδοχές του, να μπορέσει να προσεγγίσει ολοένα και μεγαλύτερες κοινωνικές ομάδες. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού άλλωστε δεν εξαντλείται μόνο στη μετάδοση της γνώσης. Ο εκπαιδευτικός οφείλει επίσης να μεταλαμπαδεύει και να εμπνέει αξίες. Και οι πολιτιστικές αξίες, ιδιαίτερα στη χώρα μας, μία χώρα με πλούσια πολιτισμική παράδοση, οφείλουν να βρίσκονται ψηλά στη κλίμακα των προτεραιοτήτων του εκπαιδευτικού μας συστήματος

Με βάση τα παραπάνω, γίνεται μια εικαστική προσαρμογή ως παιδαγωγική αξιοποίηση των ειδωλίων του Κυκλαδικού πολιτισμού, με έμφαση στην κλίμακα και την μορφική τελειότητα διαμέσου της γλυπτικής μορφής τέχνης. Η εικαστική αυτή πρόταση- προτεινόμενη μέθοδος διδασκαλίας, προτείνεται τόσο για την πρώτη όσο και τη δεύτερη εκπαιδευτική βαθμίδα, ώστε οι μαθητές και οι μαθήτριες να έρθουν σε επαφή με την τέχνη του συγκεκριμένου πολιτισμού καθώς και με το υλικό και την προοπτική. Καθώς μέσω της διαδικασίας αυτής, η αυτή καθ' αυτή γνώση γίνεται άμεσα απτή και κατανοητή, αφού οι ίδιοι οι μαθητές καλούνται με βάση τα όσα έχουν κατανοήσει για την τεχνοτροπία, την κλίμακα κ.ά. του Κυκλαδικού πολιτισμού να δημιουργήσουν τα δικά τους ειδώλια.

Λέξεις κλειδιά

Κυκλαδικός πολιτισμός, Μινωικός πολιτισμός, Μυκηναϊκός πολιτισμός, ειδώλια, εικαστική πρόταση, αναπαράσταση, έκφραση.

ABSTRACT

The preparation of this work focuses on plastic and visual appeal of the Cycladic , Minoan and Mycenaean culture in modern education .

Cultural creation is eminently possible that unites cultures and mentalities. Breaking the borders of time and promoting a spiritual journey into the past, exercise a mediating role in the different definitions of reality, defend the identity and difference as compared coexistence and complementarity. Education can bring this feature to view the different identities to turn into a positive experience that can be used productively at the disposal of everyone to understand.

The inseparable link between the Culture and Education makes imperative and self-evident the need to constantly look for new ways through which the culture, its different variants, it can reach more and more social groups. The teacher's role, moreover, not only running in the transmission of knowledge. The teacher must also disseminates and inspiring values. And cultural values, especially in our country, a country with a rich cultural tradition, should be located high on the scale of our education system priorities

Based on the above, it is a visual adjustment pedagogical use of figurines of the Cycladic civilization , focusing on scale and morphic perfection through the art form of sculpture . The visual sentence; she proposed teaching method is proposed for both the first and the second level of education so that pupils come into contact with the art of that culture as well as the material and perspective . As through this process , such as such knowledge is readily palpable and understandable , since the students are based on what they understand about the style , scale , etc. themselves the Cycladic culture to create their own idols .

Keywords

Cycladic civilization , Minoan civilization , Mycenaean civilization , statuettes , artistic proposal, representation , expression.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ενασχόληση με συγκεκριμένο θέμα ήταν επιλογή της συγγραφέως. Η συγκεκριμένη θεματολογία υπήρξε πηγή ενδιαφέροντος κατά τη διάρκεια φοίτησης μου τόσο στην δευτεροβάθμια όσο και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σκοπός είναι οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με την τέχνη του Πολιτισμού καθώς και με το υλικό και την προοπτική.

Πρόκειται για μια εικαστική προσαρμογή- παιδαγωγική αξιοποίηση η οποία μπορεί να συνοδεύει μαθήματα του εκάστοτε Αναλυτικού Προγράμματος, στα οποία γίνεται αναφορά στον Κυκλαδικό, Μινωικό και Μυκηναϊκό πολιτισμό.

Τέλος, για το αποτέλεσμα της συγκεκριμένης εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Κ. Κασβίκη και την κα. Αικ. Δημητριάδου, αφού κατά την φοίτησή μου στην Παιδαγωγική Σχολή Φλώρινας μέσα από την παρακολούθηση των μαθημάτων τους με ενέπνευσαν να ασχοληθώ και να μπορέσω να συνδυάσω την Επιστήμη της Διδακτικής Μεθοδολογίας με την Επιστήμη της Ιστορίας στο πλαίσιο των Εικαστικών Τεχνών.

Ενώ, δεν θα μπορούσα να παραλείψω ευχαριστιών τον κ. Ν. Ταμουτσέλη, ο οποίος με καθοδήγησε στην σχεδίαση και στην προσαρμογή- παιδαγωγική αξιοποίηση στοιχείων τέχνης του Πολιτισμού στην διδακτική πράξη.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία γίνεται λόγος για την θέση του Κυκλαδικού, του Μινωικού και του Μυκηναϊκού πολιτισμού στην σύγχρονη Εκπαίδευση, υπό το πρίσμα της Αισθητικής Αγωγής- Εικαστικών Τεχνών, αφού προτείνεται μια προσαρμογή- παιδαγωγική αξιοποίηση των Ειδωλίων (υλικά κατάλοιπα) του Κυκλαδικού Πολιτισμού ως εικαστική παρέμβαση.

Συγκεκριμένα, ο αναγνώστης στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 έχει τη δυνατότητα βιβλιογραφικά να αντλήσει πληροφορίες για αρχαίους Ελληνικούς πολιτισμούς (Κυκλαδικός, Μινωικός και Μυκηναϊκός πολιτισμός) και την εισφορά τους στην σύγχρονη εκπαίδευση.

Έπειτα, στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 παρουσιάζεται η χρήση των υλικών καταλοίπων στην εκπαίδευση και θεωρίες μάθησης. Η έννοια και ο σκοπός της Αισθητικής Αγωγής. Καθώς και η μεθοδολογία και οι διδακτικές – παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Ενώ, τέλος, παρουσιάζεται η σημασία των πλαστικών και χειροτεχνικών εργασιών στην εκπαίδευση.

Τέλος, στο ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3, ο αναγνώστης έχει τη δυνατότητα να γνωρίσει την προσαρμογή- παιδαγωγική αξιοποίηση με τη μορφή της εικαστικής παρέμβασης με θέμα τα Ειδώλια του Κυκλαδικού Πολιτισμού, τον σκοπό δηλαδή της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

1.1 ΓΕΝΙΚΑ

Γύρω στο 3000 π.Χ. μετακινήθηκαν και αναμείχθηκαν με τους προϋπάρχοντες κατοίκους του Αιγαίου λαοί που ανήκαν στις μεσογειακές ή τις μικρασιατικές φυλές. Από τον τόπο της εγκατάστασής τους, δηλαδή την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου, ο πολιτισμός που δημιούργησαν ονομάστηκε αιγαιακός. Ανάλογα με την περιοχή που ο πολιτισμός αυτός αναπτύχθηκε, ονομάστηκε κυκλαδικός, κρητικός ή μινωικός και μυκηναϊκός. Ο μυκηναϊκός είναι ο πρώτος πολιτισμός που αναπτύχθηκε από Έλληνες στην ηπειρωτική χώρα γύρω στο 2000 π. Χ.

1.2 ΚΥΚΛΑΔΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Τα νησιά των Κυκλάδων φαίνεται ότι είχαν κατοικηθεί από τα τέλη της πέμπτης χιλιετίας π.Χ. Εκεί αναπτύχθηκε ένας ιδιαίτερος πολιτισμός που ονομάστηκε κυκλαδικός. Η πρώτη του φάση ονομάζεται πρωτοκυκλαδική περίοδος (3200-2000 π.Χ.). Από τα ηφαιστειογενή πετρώματα των νησιών κατασκευάστηκαν τα πρώτα εργαλεία. Επί χιλιάδες χρόνια κατασκευάζονταν από οψιανό της Μήλου βέλη, δρεπάνια και μαχαίρια, ενώ από τραχεία κατασκευάζονταν μύλοι και γουδιά. Παράλληλα, η ύπαρξη πλούσιων κοιτασμάτων μαρμάρου στην Πάρο και στη Νάξο συνέβαλε στη δημιουργία αντικειμένων και έργων τέχνης.

Η περίοδος της μεγάλης ακμής του πολιτισμού των Κυκλάδων, κατά την οποία αναπτύχθηκαν τα μεγάλα αστικά κέντρα όπως το Ακρωτήρι στη Θήρα και η Φυλακωπή στη Μήλο, ήταν η μεσοκυκλαδική περίοδος (2000-1600 π.Χ. περίπου). Τα ιστιοφόρα των Κυκλαδιδών, που απεικονίζονται στις παραστάσεις της "μικρογραφικής ζωφόρου" στο Ακρωτήρι της Θήρας, φαίνεται ότι κινούνταν τόσο στο Αιγαίο όσο και στην Ανατολική και τη Δυτική Μεσόγειο. Περίπου στα μέσα του 17ου αιώνα π.Χ. η έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας σήμανε το τέλος της μεσοκυκλαδικής και την αρχή της υστεροκυκλαδικής περιόδου (1600-1100 π.Χ. περίπου). Παχύ στρώμα τέφρας έθαψε τον οικισμό της Θήρας. Μετά την καταστροφή της κυκλαδικής κοινωνίας της Θήρας, στους οικισμούς των γειτονικών νησιών, που είχαν πληγεί λιγότερο (Μήλος, Κέα, Νάξος, Πάρος), η ζωή επανήλθε στους ρυθμούς της.

Η ανερχόμενη δύναμη των Μυκηνών επηρέασε τον κυκλαδικό πολιτισμό (εκμυκηναϊσμός), όμως αυτός ποτέ δεν έχασε το νησιωτικό χαρακτήρα του: την ευελιξία, την ευρηματικότητα, την ελευθερία έκφρασης.

Οι Κυκλαδίτες, λαός ναυτικός, συνέδεσαν τη ζωή τους με τη θάλασσα. Οι οικισμοί τους ήταν χτισμένοι σε πλαγιές ή υψώματα κοντά στην ακτή, σε τέτοιες θέσεις που να εξασφαλίζεται η εποπτεία της θάλασσας και επομένως η προστασία των κατοίκων από το ενδεχόμενο πειρατικών επιδρομών. Η αρχαιολογική σκαπάνη έφερε στο φως οικισμούς με σπίτια χτισμένα από ακατέργαστες πέτρες και λάσπη και με χαρακτηριστικό ευθύγραμμο ή καμπυλόγραμμο σχήμα. Τα δάπεδα ήταν από πατητό χώμα ή πέτρες και οι στέγες από σχιστολιθικές πέτρες που συγκρατούνταν με ξύλινα δοκάρια.

Άλλο ένα στοιχείο που μαρτυρεί την ανάπτυξη της κυκλαδικής κοινωνίας είναι οι τάφοι, η οργάνωση των οποίων δείχνει τη φροντίδα με την οποία οι ζωντανοί περιέβαλλαν τους νεκρούς τους. Τα κάθε λογής κτερίσματα που βρέθηκαν στους

τάφους, τα αγαπημένα δηλαδή αντικείμενα που συνοδεύουν τους νεκρούς (όπλα, κοσμήματα, εργαλεία, αλλά και ειδώλια και σκεύη), αποδεικνύουν το σεβασμό των ζωντανών προς τους προσφιλείς νεκρούς τους.

1.3 ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η Κρήτη ήταν η πρώτη θαλασσοκράτειρα που αναφέρεται στην ιστορία. Οι στόλοι της εξουσίαζαν τις Κυκλάδες και τα παράλια της ηπειρωτικής Ελλάδας και ταξίδευαν σε όλη τη Μεσόγειο, ιδρύοντας εμπορικά κέντρα και σταθμούς, γνωστά ως Μινώες. Το πολύπλοκο διοικητικό σύστημα της κοινωνίας αυτής εξυπηρετήθηκε από τη γραμμική γραφή Α, που έπεται της ιερογλυφικής γραφής του δίσκου της Φαιστού. Ο αρχαιολόγος Έβανς, ο οποίος ανακάλυψε το ανάκτορο της Κνωσού στις αρχές του 20ού αιώνα, συνέδεσε το μυθικό βασιλιά Μίνωα με τον πολιτισμό της Κρήτης και έτσι αυτός ονομάστηκε μινωικός (πιθανόν η ονομασία Μίνως να ήταν βασιλικός τίτλος, όπως ο τίτλος Φαραώ). Οι βασιλείς είχαν στα χέρια τους τόσο την κοσμική όσο και τη θρησκευτική εξουσία. Ζούσαν σε επιβλητικά ανάκτορα και αγαπούσαν την πολυτέλεια. Οι πόλεις φαίνεται πως ήταν ανοχύρωτες, γεγονός που φανερώνει την απόλυτη εμπιστοσύνη των Κρητών στην κυριαρχία τους τόσο στον εσωτερικό όσο και στο θαλάσσιο χώρο γύρω από το νησί.

Στην Κρήτη δεν υπήρχαν ναοί. Η λατρεία, που πιθανόν σχετιζόταν με θεότητες της φύσης, της βλάστησης, της καρποφορίας των φυτών και της γονιμότητας, γινόταν στο ύπαιθρο ή σε ειδικά διαμορφωμένους χώρους μέσα στα ανάκτορα. Φαίνεται ακόμη ότι οι θεότητες δηλώνονταν με τα σύμβολά τους διπλοί πελέκεις, κέρατα, ιερά δέντρα και όχι με αναπαραστάσεις τους.

Η Κνωσός και η Φαιστός με τα μνημειώδη ανάκτορά τους ήταν τα μεγάλα πολιτικά και θρησκευτικά κέντρα των βασιλείων του νησιού. Άλλα ανάκτορα υπήρχαν στα Μάλια, στις Αρχάνες και στη Ζάκρο. Ένας σεισμός, γύρω στο 1700 π.Χ., προκάλεσε τεράστιες καταστροφές. Τα ανάκτορα γκρεμίστηκαν. Ανοικοδομήθηκαν μετά το σεισμό, κατά την περίοδο της μεγαλύτερης ακμής της μινωικής Κρήτης, που χαρακτηρίστηκε ως "χρυσός αιώνας" (1700-1400 π.Χ. περίπου).

Η μινωική τέχνη είναι σαφώς ιδιαίτερη σε σχέση με την τέχνη των πολιτισμών της περιοχής της Μεσογείου (του κυκλαδικού, της ηπειρωτικής Ελλάδας, του αιγυπτιακού, της Εγγύς Ανατολής), παρ' όλες τις ομοιότητες που υπάρχουν ανάμεσά τους. Στους οργανωμένους οικισμούς των Κρητών αναπτύχθηκαν η λιθοτεχνία, η κεραμική, η χρυσοχοΐα, η ελεφαντουργία.

1.4 ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ο μυκηναϊκός πολιτισμός πήρε το όνομά του από τις Μυκήνες, που βρίσκονται κοντά σε ένα λόφο και περιβάλλονται από πελώρια τείχη, τα οποία αργότερα ο λαός απέδωσε στους Κύκλωπες και γι' αυτό τα ονόμασε "κυκλώπεια".

Χρονικά συμπίπτει με την τελευταία φάση της εποχής του χαλκού στην ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου, ανάμεσα στο 1600 και το 1100 π.Χ., που ονομάζεται υστεροελλαδική περίοδος. Από το 1500 π.Χ. και μετά ο μυκηναϊκός πολιτισμός, αφού αναπτύχθηκε πλήρως στην ηπειρωτική Ελλάδα (Μυκήνες, Τίρυνθα, Πύλος, Ορχομενός, Αθήνα), εξαπλώθηκε στο Αιγαίο, τη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Μεσόγειο. Μετά την έκρηξη του ηφαιστείου της Θήρας οι Αχαιοί της ηπειρωτικής Ελλάδας εγκαταστάθηκαν στην Κνωσό και κυριάρχησαν στη Μινωική Κρήτη. Ο 14ος και ο 13ος αιώνας π. Χ. ήταν η περίοδος της μεγάλης ακμής της ηπειρωτικής Ελλάδας και οι Αχαιοί κυριάρχησαν τόσο στο Αιγαίο όσο και σε όλη τη Μεσόγειο η εποχή ονομάστηκε μυκηναϊκή κοινή.

Ανάκτορα βρέθηκαν, εκτός από τις Μυκήνες, και στην Τίρυνθα, την Πύλο, τη Θήβα, την Ελευσίνα, την Εγκωμή της Κύπρου, την Αθήνα. Γενικώς, οι μυκηναϊκές ακροπόλεις ήταν ικανές να προστατεύσουν το λαό της πόλης που εκτεινόταν κοντά τους.

Χωρίς αμφιβολία, η μυκηναϊκή τέχνη επηρεάστηκε από τη μινωική. Ανέπτυξε όμως έναν εντελώς ιδιαίτερο χαρακτήρα, ο οποίος εκφράστηκε με εντυπωσιακά στοιχεία σε διαφορετικές μορφές τέχνης που επηρέασαν τους λαούς των παραλίων της Μεσογείου. Ο Όμηρος ονόμαζε τις Μυκήνες "πολύχρυσες" εξαιτίας του πλούτου της πολιτισμικής τους παραγωγής, όπως αποδείχθηκε από τα χρυσά αρχαιολογικά ευρήματα.

Τα βασίλεια των μυκηναϊκών κέντρων καταλύθηκαν περί το 1100 π. Χ., με την κάθοδο των Δωριέων στον ελληνικό χώρο.

1.5 ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Στην κοινή κληρονομιά, που οι στοχαστές και οι καλλιτέχνες έκαναν να καρποφορήσει στη διάρκεια του 15 αιώνων με διαφορετικά αποτελέσματα, κανείς δεν αμφισβητεί τον πρωταρχικό ρόλο που έπαιξε ο αρχαίος ελληνικός πολιτισμός.

Όσον αφορά την Τέχνη, αδιάψευστοι μάρτυρες της προσφοράς των αρχαίων ελληνικών πολιτισμών στον τομέα των τεχνών είναι:

- Τα γραπτά μνημεία της αρχαίας ελληνικής γραμματείας (Ομηρικά έπη, Λυρική και Δραματική ποίηση)
- Μνημειώδης αρχιτεκτονική (ανάκτορα, ακροπόλεις, ναοί)
- Πλαστική (αγάλματα- ανάγλυφα)
- Κεραμική (πήλινα αγγεία, αγγειογραφία)
- Ζωγραφικά (τοιχογραφίες, ταφική ζωγραφική)
- Μουσική (λύρα, κιθάρα, άρπα, σύριγγα, αυλός, σάλπιγγα)

Τέλος, όσον αφορά την εκπαίδευση σήμερα, αναντίρρητα η ενασχόληση με τον Αρχαίο Ελληνικό Πολιτισμό και συγκεκριμένα την Τέχνη του, μπορεί να προσδώσει σίγουρα έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα στην εκπαίδευση. Η ανθρωποκεντρική αυτή θεώρηση αποσκοπεί στην ολόπλευρη ανάπτυξη του ατόμου καθώς και στην καλλιέργεια της προσωπικότητάς του.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

2.1 Η ΧΡΗΣΗ ΥΛΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΙΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΘΕΩΡΙΕΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

Μια βασική αρχή της σύγχρονης παιδαγωγικής στηρίζεται στη θέση του J. Bruner, ότι «κάθε θέμα μπορεί να διδαχτεί ικανοποιητικά, με κάποια έντιμη διανοητική μορφή, σε κάθε παιδί, σε κάθε στάδιο ανάπτυξης, εφόσον προσαρμόζουμε τη διδασκαλία στις δυνατότητες των παιδιών, σεβόμενοι, παράλληλα, την ιδιαίτερη φύση του θέματος.

Ο υλικός πολιτισμός διαμορφώνει, τουλάχιστον εν μέρει, ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την κατανόηση του παρελθόντος στο παρόν, με όρους του παρελθόντος και του παρόντος, και για τη διασύνδεση των λέξεων που χρησιμοποιούμε στο παρόν με τα σημαινόμενα του παρελθόντος. Οι λέξεις αποκτούν σημασία σε συγκεκριμένα περιβάλλοντα.

Με βάση τη θεωρία του Vygotsky, εξάλλου, η εισαγωγή των παιδιών στην Ιστορία μπορεί να αρχίζει από πολύ μικρές ηλικίες, εφόσον εφαρμόζονται κατάλληλες εκπαιδευτικές μέθοδοι, γιατί, σε αντίθεση, με τον J. Piaget, υποστηρίζει ότι η νοητική ανάπτυξη των παιδιών δεν ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια συνδεδεμένα με την ηλικία, αλλά συνδέεται με ατομικές ιδιαιτερότητες, και κυρίως με το κοινωνικό, πολιτισμικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο. Η εξέλιξη της νοητικής ανάπτυξης συνδέεται σαφώς με την εκπαίδευση, γι' αυτό η εκπαίδευση δεν πρέπει να ακολουθεί την ανάπτυξη, αλλά να προωθεί το κάθε παιδί να εξαντλήσει τη «ζώνη επικείμενης ανάπτυξής του» (L. Vygotsky, ό.π. ,σ. 174-175)

Η χρήση υλικών καταλοίπων σε διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης είναι ιδιαίτερα σημαντική και για άλλους λόγους. Τα υλικά κατάλοιπα είναι ανοικτά για επεξεργασία από τις διανοητικές ικανότητες αλλά και από τις αισθήσεις των υποκειμένων. Σύμφωνα με τον R. Arnheim, «ο ανθρώπινος νους κατέχει δύο νοητικές διαδικασίες, αντίληψη μέσω των αισθήσεων και διανοητική ανάλυση. Αυτές οι δύο ικανότητες έχουν την ίδια αξία και είναι και οι δύο απαραίτητες. Δεν συνδέονται με ειδικές ανθρώπινες δραστηριότητες, αλλά είναι και οι δύο κοινές για όλες [...]. Η αντίληψη δια των αισθήσεων και η διάνοηση δεν λειτουργούν απομονωμένα η μια από την άλλη, αλλά, σε όλες τις περιπτώσεις, η καθεμιά χρειάζεται τη συνεργασία της άλλης. Στην εκπαίδευση, το να αγνοούμε τη μία για χάρη της άλλης ή το να κρατάμε απομονωμένες τη μία από την άλλη δεν μπορεί παρά να ακρωτηριάζει το νου αυτών που προσπαθούμε να εκπαιδεύσουμε (R. Arnheim, 1986, σ. 29)

Η άποψη αυτή του R. Arnheim συνδέεται και με τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του H. Gardner, που υποστηρίζει ότι δεν αντιλαμβανόμαστε όλοι οι άνθρωποι τον κόσμο που μας περιβάλλει με τον ίδιο τρόπο, γιατί διαθέτουμε

διαφορετικούς τύπους νοημοσύνης. Σύμφωνα με τη θεωρία του H. Gardner, κάθε άτομο διακρίνεται για τον τύπο ή τους τύπους νοημοσύνης που από τη φύση και την εκπαίδευσή του έχει αναπτύξει. Τα υλικά κατάλοιπα είναι ανοικτά σε διαφορετικούς τύπους προσέγγισης, πολύ περισσότερο από όσο τα γραπτά κατάλοιπα, καθώς η επεξεργασία κειμένων, σε αντίθεση με την επεξεργασία αντικειμένων, στηρίζεται στη γλωσσική ή λεκτική νοημοσύνη, παραβλέποντας άλλους τύπους νοημοσύνης, όπως τη λογικομαθηματική, τη χωροαντιληπτική, τη μουσική, τη σωματικοκινησιαστική, τη διαπροσωπική και την ενδοπροσωπική ή ενδοατομική νοημοσύνη. Η επεξεργασία αντικειμένων, ειδικότερα μέσα στο κοινωνικό περιβάλλον των σύγχρονων μουσείων, διευκολύνει πολύπλευρες αναγνώσεις των αντικειμένων, σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο, στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό για εναλλακτικές, διαθεματικές και διαπολιτισμικές προσεγγίσεις της γνώσης, αλλά και για συνεργασία μεταξύ υποκειμένων διαφορετικής ηλικίας ή διαφορετικών ικανοτήτων, καθώς και για συνεργασία μεταξύ υποκειμένων που προέρχονται από διαφορετικό κοινωνικό ή πολιτισμικό πλαίσιο (Νάκου. Ε., 2001)

2.2 ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Η Αισθητική αγωγή είναι ένας τομέας της Αγωγής που σκοπεύει στην αισθητική ανάπτυξη του ατόμου με σκοπό να το κάνει ικανό να απολαμβάνει και να δημιουργεί το ωραίο στη φύση και στην Τέχνη.

Ο όρος 'αισθητική αγωγή' δεν πρέπει να συγχέεται με τον όρο 'καλλιτεχνική αγωγή'. Η καλλιτεχνική αγωγή ενδιαφέρεται μόνο για το ωραίο που εκφράζεται με τις τέχνες και δε λαμβάνει υπόψη της το ωραίο που συναντάται στη φύση (Παπαγεράκη, 1965, σ. 19). Το πλάτος επομένως αυτής της έννοιας είναι περιορισμένο και εκτείνεται μόνο στις ειδικές περιοχές της μουσικής, της λογοτεχνίας, της πλαστικής κ.λπ.

Αντίθετα, η αισθητική αγωγή στηρίζεται σε γενικότερη αντίληψη για το ωραίο και καλύπτει τόσο την περιοχή της Τέχνης όσο και την περιοχή της Φύσης (Παπαγεράκη, ό.π., σ. 19).

Οι δύο λοιπόν όροι δεν είναι ταυτόσημοι, αλλά εκφράζουν συγγενικές έννοιες από τις οποίες το πλάτος της πρώτης καλύπτει το πλάτος της δεύτερης.

Θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες σκοπών στις επιδιώξεις της αισθητικής αγωγής: τους κοινωνικούς, τους τεχνικούς- επαγγελματικούς και τους καθαρά αισθητικούς.

Σε όλες τις μορφές ανθρώπινων κοινωνιών η τέχνη χρησιμοποιήθηκε για την επίτευξη διαφόρων κοινωνικών σκοπών.

Στις πρωτόγονες κοινωνίες οι ρυθμοί, οι χοροί, το πολεμικό μένος, η αμφίεση, ως εκφράσεις του αισθητικού περιεχομένου της ψυχής, εκτός από την ανάγκη έκφρασης ψυχικών καταστάσεων φόβου, λατρείας, εξορκισμού κ.λπ. έχουν σκοπό και να καλλιεργήσουν το ομαδικό πνεύμα και να συσφίξουν τη συνοχή της φυλής.

Στην αρχαιότητα, η ηθικοκοινωνική επίδραση του ωραίου και της τέχνης είχαν ιδιαίτερα εκτιμηθεί. Το τέλειο κοινωνικά άτομο ήταν αυτό που συνδυάζει «το κάλλος» και την «αγαθότητα».

Στο Μεσαίωνα, η Τέχνη, είτε ως ζωγραφική είτε ως μουσική, συνέβαλλε στη διατήρηση και την ανάπτυξη του θρησκευτικού ιδεώδους της μεσαιωνικής κοινωνίας.

Στην Αναγέννηση, η στροφή προς την αρχαιότητα και η απελευθέρωση του ατόμου από το σκοτάδι του Μεσαίωνα, συνοδεύει με παράλληλη αναγέννηση του τρόπου έκφρασης της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στις σύγχρονες κοινωνίες, η αισθητική ανάπτυξη των μελών τους συμβάλλει στο πολιτιστικό τους ανέβασμα και την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής τους.

Αποφασιστικός, επίσης, είναι ο ρόλος της τέχνης για την παγκόσμια κατανόηση και τη συναδέλφωση των λαών. Η τέχνη είναι η μόνη παγκόσμια γλώσσα που μιλάει στις ψυχές όλων των ανθρώπων και σωστά χρησιμοποιείται από την UNESCO ως το κυριότερο μέσο για την ανάπτυξη του πνεύματος αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων λαών.

Για να παίζει βέβαια αυτό το διανθρώπινο πολιτικό της ρόλο η αισθητική αγωγή πρέπει να μείνει ελεύθερη από δογματικές, πολιτικές ή κομματικές ιδεολογίες και να αποτελεί ελεύθερη έκφραση των ατόμων και των λαών (Παπαγεράκη, 1965, σ. 28).

Το ωραίο και το ωφέλιμο, παρά την αντίθετη θέση του Kant, δεν αλληλοαποκλείονται. Πρόκειται για δυο διαφορετικές αξίες που απαντώνται στο ίδιο αντικείμενο, τη θεωρητική και την πρακτική. Πάνω στο ίδιο αντικείμενο μπορούμε να αναγνωρίσουμε τη συνύπαρξη πολλών αξιών. Σε μια καρέκλα π.χ. όπως παρατηρεί ο Παπανούτσος (1966, σσ. 15-17) μπορεί να διασταυρώνονται πολλές αξίες: άνετη (πρακτική αξία), ακριβή (οικονομική αξία), κειμήλιο (ιστορική αξία), κομψή (αισθητική αξία). Η εκτίμησή μας αλλάζει ανάλογα με την απτική θεώρηση του αντικειμένου.

Η άποψη να επιδιωχτεί η σύζευξη της πρακτικής αξίας των αντικειμένων με την αισθητική τους παρουσίαση επικράτησε από τα τέλη του περασμένου αιώνα στις βιομηχανικές κυρίως χώρες της Ευρώπης και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με αμείωτο ενδιαφέρον.

Έτσι, ο γερμανός A. Lichtwork, που θεωρείται ο κυριότερος εκπρόσωπος αυτής της κίνησης στη χώρα του, θεωρούσε ότι «το μέλλον της βιομηχανίας των Γερμανών θα εξαρτηθεί κατά μέγα μέρος από την απόφαση και την ικανότητά τους να δώσουν στη νέα γενιά ικανοποιητική αισθητική αγωγή» (Παπαγεράκη, 1965, σ. 28). Και λίγα χρόνια αργότερα, ο J. Richter διατύπωσε τη θεωρία σύμφωνα με την οποία η αισθητική αγωγή έχει τη δύναμη να αποδεσμεύσει τις παραγωγικές δυνάμεις του ανθρώπου και πως η αποδέσμευση αυτών των δυνάμεων πρέπει να αποτελεί το κυριότερο έργο της αισθητικής αγωγής.

Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες ο ανταγωνισμός απαιτεί, εκτός από τη λειτουργικότητα των διαφόρων βιομηχανικών προϊόντων, και την αισθητική τους παρουσία. Η ικανοποίηση αυτής της απαίτησης προϋποθέτει την αισθητική ανάπτυξη όλων των ατόμων που μετέχουν στη βιομηχανική παραγωγή από τον εργάτη μέχρι τον μηχανικό και τον βιομήχανο.

Στον επαγγελματικό χώρο, επίσης, η επίδοση και η επιτυχία του επαγγελματία είναι συνδυσασμένη και με την αισθητική παρουσία του χώρου και των υπηρεσιών που παρέχει στους πελάτες του.

Κύριος σκοπός της αισθητικής αγωγής παραμένει η καλλιέργεια της ευαισθησίας του παιδιού, η μύησή του στις αισθητικές αξίες, ώστε να γίνει ικανό να χαιρέται και να απολαμβάνει το ωραίο όπου το συναντά.

Πρέπει, επίσης, η αισθητική αγωγή να επιδιώξει την αποκάλυψη όλων των δημιουργικών δυνάμεων του παιδιού, ώστε να θελήσει και να μπορέσει να δημιουργήσει αισθητικά αντικείμενα.

Και τέλος να ανακαλύψει, να ενθαρρύνει και να προωθήσει τα άτομα που είναι προικισμένα με καλλιτεχνικές προδιαθέσεις και να τα βοηθήσει να εξελιχτούν σε αληθινούς καλλιτέχνες.

Συγκεφαλαιώνοντας τους παρακάτω σκοπούς της αισθητικής αγωγής θα λέγαμε μαζί με την Παπαγεράκη (1965, σ. 81) πως η αισθητική αγωγή αποτελεί τον ενωτικό κρίκο που συνδέει όλους τους άλλους τομείς της γενικής αγωγής δηλ. τη σωματική, διανοητική, ηθική, θρησκευτική και κοινωνική αγωγή και το σημαντικότερο παράγοντα ισορροπίας ανάμεσα στα αλληλοσυγκρουόμενα ένστικτα, ιδιαίτερα τα εγωιστικά και τα κοινωνικά, και κατ' επέκταση μεταξύ της διανοητικής και ψυχικής μόρφωσης του ατόμου.

2.3 Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΛΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

Η σημασία των πλαστικών και χειροτεχνικών εργασιών για την πνευματική, οικονομική και αισθητική ανάπτυξη του ανθρώπου είναι τεράστια. Με τις πλαστικές τέχνες ο άνθρωπος επεμβαίνει πάνω στην άμορφη ύλη και τη μορφοποιεί, γίνεται δημιουργός. Γι' αυτό ο Kant όρισε τον άνθρωπο ως «το είδος που δίνει μορφή στον κόσμο». Η τάση για μετασχηματισμό του εξωτερικού κόσμου με το χέρι και τα εργαλεία αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο του ανθρώπου και είναι αυτό το προνόμιο που τον βοήθησε να περάσει από τον homo faber στον homo- sapiens.

Χάρη σε αυτές ο άνθρωπος επινόησε πλήθος εργαλείων, ανακάλυψε άπειρα υλικά, προήγαγε την οικονομική του ζωή και οικοδόμησε γενικά τον υλικό πολιτισμό. Ο ρόλος τους είναι ιδιαίτερα σημαντικός για την αισθητική αλλά και την πνευματική ανάπτυξη του παιδιού.

Η δραστηριότητα του παιδιού πάνω στην άμορφη ύλη το βοηθά, να εκφραστεί από τα καταπιεσμένα του ένστικτα, να επιβεβαιώσει την ύπαρξή του με την υποδούλωση των υλικών, να επινοήσει τεχνικές χρήσεις τους, να χαρεί τα δημιουργήματά του, να αυτοαποκαλυφθεί και να αυτοπραγματοωθεί (P. Duquet, 1956, σ. 6).

Η καταπίεση της πρωτόγονης ανάγκης για μετασχηματισμό της άμορφης ύλης οδηγεί σε νευρωτικά συμπτώματα. Πλάθοντας και κατασκευάζοντας το παιδί ανακαλύπτει την Τρίτη διάσταση των πραγμάτων, τον όγκο, που τον κατανοεί προοδευτικά και τον μεταβάλλει σε έννοια.

Οι πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες έχουν μια αναντικατάστατη δυναμική αφύπνισης και μόρφωσης για τη σφαιρική αποκάλυψη της προσωπικότητας του παιδιού.

Οι σκοποί που επιδιώκουν μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

A) Οι πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες πρέπει να βοηθήσουν το παιδί να εξερευνήσει και να κατακτήσει το περιβάλλον του. Αυτό μπορεί να γίνει, οξύνοντας την παρατηρητικότητά του και διεγείροντας την περιέργειά του να γνωρίσει τα πράγματα και τις ιδιότητές τους. Επιπλέον, μαθαίνοντάς του πώς να κατακτά τις έννοιες του χώρου, της μορφής, του όγκου, του χρώματος, της ύλης, πώς να οργανώνει το χώρο ανακαλύπτοντας τις πολυάριθμες σχέσεις που ενώνουν τα πράγματα. Τέλος, επιτρέποντάς του να εκφράζεται με τις πλαστικές, τις ιχνογραφικές και χειροτεχνικές εργασίες σ' όλα τα μαθήματα: τη Γλώσσα, τα Μαθηματικά, τη Γεωγραφία, την Ιστορία, τις Φυσικές Επιστήμες.

B) Οι πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες οφείλουν να συμβάλλουν στην αρμονική ανάπτυξη του παιδιού. Αυτό θα γίνει: αναπτύσσοντας την ψυχοκινητικότητά του, ευνοώντας την ωρίμανσή του και ιδιαίτερα τη χωροτεχνική του οργάνωση,

επιτρέποντάς του να εκφραστεί και να αυτοαποκαλυφτεί μέσα από το έργο του, εμπλουτίζοντας τη φαντασία του, δημιουργώντας καταστάσεις πειραματισμού και διαδικασιών που αποκαλύπτουν το δημιουργικό του πνεύμα, βοηθώντας το να πάρει συνείδηση της συλλογικής εργασίας και της αναγκαιότητας της αρμονικής συνεργασίας για την εκτέλεση συλλογικού έργου και τέλος, συμβάλλοντας στην ανάπτυξη της αισθητικής του αυτονομίας με το σεβασμό της ελεύθερης εκλογής των προτιμήσεών του, το σεβασμό των προτιμήσεων των άλλων, και με τη συνεχή επαφή του με την ομορφιά.

Γ) Οι χειροτεχνικές και πλαστικές εργασίες οφείλουν να βελτιώσουν τη χειροτεχνική επιδεξιότητα του παιδιού. Αυτό θα γίνει: με τη μύηση στη γνώση των εργαλείων και των υλικών, ώστε να κάνει τις κατάλληλες επιλογές, με την άσκηση των σωστών κινήσεων που χρειάζεται κάθε εργασία (κόψιμο, πλάσιμο, σχίσιμο, κ.λπ.) ώστε και αποτελεσματικά να εργάζεται με και χρόνο να οικονομεί. Τέλος, με την υπόδειξη βασικών τεχνικών που θα του επιτρέπουν να εργάζεται χωρίς να κινδυνεύει και χωρίς να βλάπτει την υγεία του.

Γενικά, οι πλαστικές και χειροτεχνικές εργασίες θα επιτρέψουν στο παιδί να μεταποιεί τις γνώσεις του σε χειροπιαστά έργα, να αυτοαποκαλύπτεται, να βεβαιώνει την ύπαρξή του, να εντάσσεται αρμονικά στο περιβάλλον του.

2.4 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η μέθοδος διδασκαλίας της αισθητικής αγωγής διαφέρει από τη μια όψη της στην άλλη. Αν για τη μουσική αγωγή για παράδειγμα είναι απαραίτητη η κατευθυνόμενη, δεικτική μέθοδος διδασκαλίας, για τη χειροτεχνική ή ιχνογραφική έκφραση συνιστάται η ελεύθερη, αυθόρμητη δημιουργία.

Βασική προϋπόθεση για την αποτελεσματική διδασκαλία της αισθητικής αγωγής είναι η διέγερση ενδιαφέροντος στο παιδί να εκφραστεί για ένα θέμα που αποτελεί αντικείμενο διδασκαλίας. Με τον όρο ενδιαφέρον εδώ εννοούμε την υιοθέτηση μιας θετικής και ευπρόσδεκτης στάσης μπροστά σε μια προτεινόμενη δραστηριότητα, η οποία εκδηλώνεται ως διάθεση για έκφραση και προσωπική δημιουργία. Απαραίτητες προϋποθέσεις για πρόκληση τέτοιου ενδιαφέροντος στο παιδί είναι η συνειδητοποίηση της σημασίας και του σκοπού της επιδιωκόμενης δραστηριότητας, η γνώση των υλικών και των τεχνικών που είναι αναγκαίες για την υλοποίησή της και η δημιουργία κινήτρων για την πραγματοποίησή της (R. Gloton, 1976, σ. 106). Πρέπει να προκαλέσουμε στο παιδί ζωντανές εντυπώσεις που απαιτούν συγκινησιακή εκτόνωση που μεταφράζεται σε δημιουργική έκφραση.

Ο δάσκαλος πρέπει να μη λησμονεί πως το παιδί κυριαρχείται από τη συναισθηματικότητά του. Η συμπεριφορά του εμπνέεται από τάσεις, ένστικτα, αισθήματα, που εκφράζονται με διάφορες συγκινησιακές αντιδράσεις, ακόμα και σε δραστηριότητες όπου το παιδί φαίνεται ήρεμο και κύριο του εαυτού του.

Η μέθοδος της αισθητικής αγωγής πρέπει να λαμβάνει υπόψη αυτές τις ανάγκες του παιδιού και να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις για την ικανοποίησή τους. Το συναισθηματικό κλίμα της τάξης πρέπει να είναι κλίμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης δασκάλου- μαθητή που θα διαπερνά και θα προέρχεται από τις νίκες του παιδιού πάνω στις ύλες που μορφοποιεί και από τα συναισθήματα της επιτυχίας που αυτές προκαλούν. Όπως λέει ο Alain (R. Gloton, ό.π., σ. 108) «το σπουδαίο είναι να κάμεις το παιδί να πιστέψει στη δύναμή του και να την υποστηρίξεις με τις νίκες του».

Όπως παρατηρεί ο Ferriere (Dottrens, 1974, σ. 498): «Η μέθοδος δεν πρέπει να είναι λογική αλλά ψυχολογική. Δε θα είναι φορμαλιστική, τυπολατρική, που ασκείται από τα έξω προς τα μέσα, μα θα αφήσει να φανερωθεί, από τα μέσα προς τα έξω, η ανάγκη του παιδιού. Ο δάσκαλος θα περιοριστεί στο να δημιουργήσει το περιβάλλον, την τεχνική ατμόσφαιρα που ευνοεί τη μίμηση και θα φροντίσει να αποφεύγει τα ατυχήματα: φυσικές κυρώσεις σοβαρότητας, δοκιμές που επιχειρούνται σε στραβή κατεύθυνση».

Η διδακτική μεθοδολογία και η διαθεματικότητα στα γνωστικά αντικείμενα των μαθημάτων Αισθητικής Αγωγής περιγράφονται και αναλύονται στα ισχύοντα Α.Π.Σ. (303/13-3-03, 304/13-3-03). Από αυτά ο εκπαιδευτικός θα μπορέσει να

αντλήσει πληροφορίες, μεθόδους και σχέδια εργασίας για τη διδασκαλία των Εικαστικών.

Για το μάθημα των Εικαστικών το παρόν Α.Π.Σ. δεν προτείνει στενά καθορισμένη ύλη χωρισμένη σε ωριαία μαθήματα. Προσφέρει άξονες περιεχομένων που συνδυάζει κατά την κρίση του ο διδάσκων. Η διαθεματικότητα, ως επεξεργασία κοινών θεμάτων μάθησης και διδασκαλίας των Εικαστικών σε συνδυασμό με άλλα μαθήματα του σχολείου, περιλαμβάνεται οπωσδήποτε στον ετήσιο προγραμματισμό του μαθήματος των Εικαστικών σε μια έκταση 10% περίπου του ετήσιου προγράμματος Σπουδών.

Το προσδοκώμενο προφίλ του μαθητή του Νέου Σχολείου «ο μικρός επιστήμονας» βρίσκει εδώ άμεση εφαρμογή στον «μικρό καλλιτέχνη-ερευνητή» ο οποίος διερευνά το θέμα του, την ιδέα του σε όλη την έκτασή της, ανάλογα με τη δυνατότητά του ηλικιακά, από τη σύλληψη ως την εκτέλεση και την παρουσίασή της. Κάθε ατομικό έργο του μαθητή είναι ένα project που εκτείνεται διαθεματικά και διεπιστημονικά.

Ο μαθητής «Μαθαίνει πώς να μαθαίνει» με νέες διδακτικές μεθόδους, εκπαιδευτικά υλικά και ψηφιακά εργαλεία.

Κατακτά τη Διερευνητική Μάθηση η οποία είναι η κατεξοχήν μέθοδος ανάπτυξης δεξιοτήτων και στάσεων αυτό-ρυθμιζόμενης μάθησης. Η διερευνητική μάθηση ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

- I. διερευνά ξεκινώντας από την ανάκληση της εμπειρίας
- II. Κατανοεί μέσα από τις ενδείξεις (όροι της άσκησης), τις πηγές (έργα καλλιτεχνών)
- III. αναλύει και ερμηνεύει (μορφολογικά στοιχεία, σύμβολα, σημεία, χρώματα)
- IV . εφαρμόζει (δημιουργεί το έργο του)

Παράλληλα με τα παραπάνω ο μαθητής: συνεργάζεται, αναστοχάζεται, σχεδιάζει, ανασχεδιάζει και αποφασίζει.

Στο μάθημα των Εικαστικών ο μαθητής παρατηρεί: το φυσικό περιβάλλον, το κοινωνικό περιβάλλον, το δομημένο τεχνολογικό περιβάλλον, τον εαυτό του, τα συναισθήματά του, τον «άλλο». Οι εμπειρίες του και η αλληλεπίδρασή του με το περιβάλλον δομούν τη γνώση του (εποικοδομισμός), ενώ μέσω της συμμετοχής του στην εικαστική διαδικασία (ταύτιση) όχι μόνο εδραιώνει την εσωτερική του αλλά μέσω της υλοποίησής της, βρίσκει δίοδο επικοινωνίας (διάδοση).

Ο μαθητής εκφράζει την άποψή του, παίρνει πρωτοβουλίες, αναζητά υλικό σε διαφορετικές πηγές (σχολικό βιβλίο, βιβλία τέχνης, κατάλογοι εκθέσεων, διαδικτυακοί τόποι) και συνειδητά οργανώνει το ατομικό του έργο.

Παράλληλα και η ομαδοσυνεργατική μορφή διδασκαλίας, στην οποία δίνεται προτεραιότητα στον σχεδιασμό των νέων προγραμμάτων σπουδών, βρίσκει στο μάθημα των Εικαστικών πρόσφορο έδαφος. Η Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία διασφαλίζει συνθήκες ολόπλευρης ανάπτυξης του ατόμου καθώς ενώ δημιουργεί σε ατομικό επίπεδο συνεργάζεται και το επίτευγμά του συντελείται κοινωνικά.

Η διαθεματική διερεύνηση των θεμάτων δίνει την ευκαιρία στον μαθητή να πλατύνει τη γνώση και να βγει από τα στεγανά της κατακερματισμένης μάθησης. Αντιλαμβάνεται την οργάνωση του φυσικού, κοινωνικού, τεχνολογικού και προσωπικού κόσμου, των αλληλοσυσχετισμών και των αλλαγών τους. Μέσα από τη γνώση των διαφορετικών γλωσσών που οι κόσμοι αυτοί έχουν για να επικοινωνούν, οι μαθητές μαθαίνουν όχι μόνο πως επιτυγχάνεται αυτό αλλά και πώς να αναπαριστούν οι ίδιοι τη γνώση τους γι' αυτούς και να την εκφράσουν. Άλλωστε, από τις λέξεις κλειδιά για την εικαστική εκπαίδευση είναι η αναπαράσταση και η έκφραση.

Η διαφοροποιημένη διδασκαλία είναι από τις κυρίαρχες διδακτικές μεθόδους της εικαστικής παιδείας. Ο μαθητής αντιμετωπίζεται ως μονάδα, με τις δικές του εμπειρίες, δυνατότητες έκφρασης, προσωπικά βιώματα και νοημοσύνη. Η εικαστική πρόταση κάθε μαθητή (όπως και κάθε καλλιτέχνη άλλωστε) είναι πάντοτε προσωπική και αυτή ενθαρρύνεται από τον διδάσκοντα, βοηθώντας τον μαθητή να αποφύγει στερεότυπα (ήρωες από καρτούνς, φωτοτυπίες φτηνών αισθητικά παραστάσεων, έτοιμα σκίτσα) και να δοκιμάσει και να αναπτύξει τις δικές του επιλογές.

Τέλος, το προφίλ του μαθητή, που προτείνεται από τα Αναλυτικά Προγράμματα για το Νέο Σχολείο εκείνο του «μικρού επιστήμονα». Το μάθημα των εικαστικών προτείνει τον «μικρό καλλιτέχνη» με όλες τις προεκτάσεις που ο καλλιτέχνης είχε πάντοτε (καλλιτέχνης – επιστήμονας, φιλόσοφος, ποιητής, ερευνητής, διανοούμενος). Ενώ, σύμφωνα με τις σύγχρονες εποικοδομητικές προσεγγίσεις οι «προκαταβολικοί οργανωτές» επιτελούν διάφορες διδακτικές λειτουργίες, όπως: να κινητοποιούν την προσοχή και το ενδιαφέρον των μαθητών, να συνδέουν το εισαγόμενο θέμα με τις γνώσεις και τις εμπειρίες των μαθητών, ακόμα, να κατευθύνουν την προσοχή στα κύρια σημεία και να υπενθυμίζουν τις υπάρχουσες γνώσεις που σχετίζονται.

2.5 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ- ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

Τα νέα αναλυτικά προγράμματα σπουδών σε όλα τα επιστημονικά πεδία καθιστούν ως κεντρική τους στρατηγική τη διαθεματική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης, η οποία «υποστηρίζεται από μεθόδους ενεργητικής απόκτησης γνώσης». Οι μεθοδολογικές αυτές προσεγγίσεις, δηλαδή οι προτεινόμενες διδακτικές ενέργειες για τη διδασκαλία ενός γνωστικού αντικειμένου που προτείνονται ως στρατηγικές διδασκαλίας είναι:

A) Η διερευνητική- ανακαλυπτική και ενεργητική προσέγγιση της γνώσης. Στο μάθημα των Εικαστικών ο σχεδιασμός και η πραγματοποίηση έργου ή θεματικής διερεύνησης μπορεί να εκταθεί σε ευρύ φάσμα, από την παρατήρηση του πραγματικού ως την αναγωγή του στο αφαιρετικό. Προσβλέποντας όχι μόνο στο αισθητικό αποτέλεσμα αλλά και στην εξάσκηση στην οξεία παρατήρηση των πραγματικών προβλημάτων στη ζωή και την προσπάθεια επίλυσης των καθημερινών προβλημάτων με δημιουργικό και ευφάνταστο τρόπο, το μάθημα συντονίζεται με τον ευρύτερο στόχο των προγραμμάτων σπουδών όπως αυτός εκφράζεται με την έκφραση «ο μαθητής μαθαίνει πώς να μαθαίνει». Στην περίπτωση της εκπαίδευσης τέχνης θα μπορούσε να παραφραστεί με το «ο μαθητής δημιουργεί για να μάθει πώς να ζει δημιουργικά».

B) Η εμπειρικο-βιωματική προσέγγιση. Στο μάθημα των Εικαστικών οργανώνονται επισκέψεις στη φύση, στην πόλη, στο Μνημείο, στο Μουσείο, στην έκθεση τέχνης, στο εργαστήρι του καλλιτέχνη.

Γ) Η χρήση και αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών ή εποπτικών υλικών. Στο μάθημα των Εικαστικών αναζητώνται, συλλέγονται, επιλέγονται και παρουσιάζονται πληροφορίες από το διαδίκτυο αλλά και πρωτογενώς δημιουργούνται έργα τέχνης με διάφορα λογισμικά που κυκλοφορούν ελεύθερα στο διαδίκτυο.

Δ) Η αισθητηριοκεντρική αλλά και εννοιοκεντρική κατεύθυνση της εμπειρίας (που οδηγεί στη γνώση).

Ε) Ο διάλογος, η συζήτηση και οι ερωτήσεις ανάμεσα σε εκπαιδευτικό και μαθητή, καθώς και η συζήτηση σε ομάδες.

ΣΤ) Η συνεργατική μάθηση, με τις ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες (μορφές διδασκαλίας) και τα Διαθεματικά σχέδια εργασίας (projects).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

3.1 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ- ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

3.1.1 ΒΑΣΙΚΗ ΙΔΕΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΠΡΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ

Οι μαθητές χωρισμένοι σε ομάδες θα πρέπει να επιλέξουν και στη συνέχεια να αναπαραστήσουν ένα Κυκλαδικό Ειδώλιο από πηλό. Η επιλογή για την κάθε ομάδα είναι ελεύθερη και γίνεται καθαρά και μόνο από τους ίδιους τους μαθητές.

Οι διαστάσεις των Ειδωλίων θα επιλέγονται επίσης από τους μαθητές, ενώ όσοι μαθητές επιθυμούν μπορούν, αφήνοντας την φαντασία τους, να δώσουν μορφή τέτοια στα Ειδώλια, η οποία ίσως να παραπέμπει και σε διαστάσεις μεγάλου αγάλματος. Ενώ, όσοι επιθυμούν μπορούν και να τα χρωματίσουν.

Με την ολοκλήρωση της «πλαστικής», οι ομάδες θα πρέπει να παρουσιάσουν τα Ειδώλιά τους. Να αφηγηθούν την πιθανή ιστορία του δημιουργήματος που θα έχουν δημιουργήσει, σε ένα νοητό πλαίσιο της εποχής εκείνης.

Τέλος, οι μαθητές με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού εκθέτουν τα έργα τους σε κοινή θέα.

3.1.2 ΒΑΣΙΚΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΣΤΟΧΟΣ

Η εύστοχη απεικόνιση ενός προσώπου από πηλό, αλλά παράλληλα και η απεικόνιση της προσωπικότητας, των αισθημάτων και του ψυχικού κόσμου του προσώπου που απεικονίζει όπως το αντιλαμβάνεται ο δημιουργός, καθώς επίσης και η ανάδειξη των αντίστοιχων χαρακτηριστικών του δημιουργού.

Συγκεκριμένα, πρόκειται για αναπαράσταση Ειδωλίων του Κυκλαδικού Πολιτισμού, μέσα από τη ματιά των ίδιων των μαθητών. Η απεικόνιση αυτή βασίζεται σε προγενέστερη γνώση των μαθητών, η οποία αφορά στο σύνολό της τους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν γύρω από την γεωγραφική περιοχή του Αιγαίου, δηλαδή τον Κυκλαδικό, Μινωικό και Μυκηναϊκό Πολιτισμό.

3.1.3 ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΝΤΕΣ ΣΤΟΧΟΙ

- Να έρθουν σε επαφή με υλικά όπως: ο πηλός. Καθώς και να γνωρίσουν τις δυνατότητές χρήσης του συγκεκριμένου υλικού.
- Να ενισχυθεί η δημιουργικότητα και η παρατηρητικότητα τους.
- Να συνεργαστούν μεταξύ τους αλλά και να διασκεδάσουν παίζοντας και δημιουργώντας.
- Να εκφράζουν ιδέες, εμπειρίες και συναισθήματα μέσα από τα έργα τους.
- Να αποκτήσουν γνώσεις και πληροφορίες για τις εικαστικές τέχνες.
- Να ανακαλύψουν ότι η τέχνη είναι σπουδαίος τρόπος έκφρασης.
- Να χρησιμοποιήσουν την τέχνη για να συμπληρώσουν και άλλα μαθήματα.
- Να αναπτύξουν εκτίμηση και ενδιαφέρον για την Τέχνη και επιθυμία να συμμετέχουν σε καλλιτεχνικές δραστηριότητες.
- Να κατανοούν ότι τα έργα τέχνης εκφράζουν απόψεις αξίες και ιδέες του πολιτισμού μας αλλά και άλλων πολιτισμών.
- Να χρησιμοποιούν πηγές και πληροφορίες για απλές και αργότερα για πιο σύνθετες καλλιτεχνικές εργασίες.
- Να αναγνωρίζουν το περιεχόμενο, τη μορφή και τον τρόπο παρουσίασης του έργου τέχνης.
- Να χρησιμοποιούν τις εικαστικές τέχνες και διαθεματικά με τα άλλα μαθήματα.
- Να επιδεικνύουν τις ικανότητές τους σε ατομικές και ομαδικές καλλιτεχνικές ομάδες.
- Να αναγνωρίζουν ορισμένες τεχνοτροπίες στην Ιστορία της Τέχνης.

3.1.4 ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ

Με το μάθημα της Ιστορίας καθώς οι εικαστικές και οι πλαστικές τέχνες παρουσιάζουν την όψη μιας εποχής, μέσα από τις σκηνές της καθημερινής ζωής, μέσα από τις προσωπογραφίες, μέσα από την ιστορική ζωγραφική, ίσως και μέσα μόνο από την τεχνοτροπία των έργων.

Στην τέχνη το παρελθόν υπάρχει σαν να ήταν ζωντανό, δεν ξεχωρίζει αυθαίρετα από το παρόν. Μια πραγματική κατανόηση της ζωής και της ιστορίας είναι εφικτή μόνο όταν κάθε γεγονός σχετίζεται με κάποιο άλλο και ενδεχομένως με ολόκληρη την κίνηση της παγκόσμιας ζωής από την οποία κάθε ένα από αυτά τα γεγονότα αποκτά τη δική του σημασία.

Επίσης, άμεση σύνδεση με τη Λογοτεχνία και την Νεοελληνική γλώσσα. Καθώς μέσω της εικονοποίησης από την προσωπική οπτική γωνία των μαθητών γίνεται αντιληπτή η άμεση σχέση της ίδιας της γλώσσας με την Εικαστική Τέχνη. Αφού από μόνα τους τα καλλιτεχνικά έργα μιλούν και διηγούνται θα λέγαμε. Ενώ, η θέση των Εικαστικών Τεχνών ως συνοδευτική υποστήριξη για την Γλώσσα και την Λογοτεχνία, είναι σημαντική για την αμεσότερη κατανόηση του περιεχομένου τους.

Επιπλέον, η σύνδεση και η συνεργασία των εικαστικών τεχνών με τα Μαθηματικά- Γεωμετρία, δίνει μια ξεκάθαρη εικόνα της προοπτικής, των τριών διαστάσεων, των γεωμετρικών σχημάτων στους μαθητές. Η γεωμετρία είναι κατεξοχήν από μόνη της μια Τέχνη, αφού στο σύνολό της απαρτίζεται από την μέτρηση και σχεδιασμό επιφανειών, σχημάτων κ. λ. Η αισθητοποίηση της γεωμετρίας από τους μαθητές μπορεί να γίνει διαμέσου της Εικαστικής Τέχνης. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται στους μαθητές η ευχαρίστηση να δημιουργήσουν σχήματα με κανόνα και με γεωμετρική ακρίβεια.

Τέλος, η σύνδεση με την Γεωγραφία αναντίρρητα είναι σημαντική. Η κάθε μορφή τέχνης εκφράζει κάθε γεωγραφικό μήκος και πλάτος από λίγα τετραγωνικά χιλιόμετρα μέχρι και μια ολόκληρη χώρα. Ο πολιτισμός και ο κάθε πολιτισμός ξεχωριστά που παρουσιάζεται στην Γεωγραφία συνδέεται με την Τέχνη. Είναι τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις και ολόκληρη η Ιστορία ενός λαού. Οι μαθητές αισθητοποιώντας όλα τα παραπάνω στοιχεία μέσω της Εικαστικής Τέχνης μπορούν να κατανοήσουν τη σημασία της Γεωγραφίας μέσω της εσωτερίκευσης και στη συνέχεια αποτύπωσης των εμπειριών- πληροφοριών που έχουν δεχθεί.

3.1.5 ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ

Α) ΓΕΝΙΚΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΛΗΦΘΗΚΑΝ ΥΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

- Εκτίμηση χώρων:
Λήφθηκε υπόψη τόσο το κοινωνικό όσο και το πολιτιστικό και γεωγραφικό περιβάλλον, τόσο του σχολείου όσο και των μαθητών. Το σχολείο ως χώρος καθώς επίσης και η αίθουσα διδασκαλίας (φωτεινότητα, οργανικότητα, διάταξη θρανίων, βοηθητικά μέσα κλπ)
- Εκτίμηση της σχολικής μονάδας:
Όσον αφορά την εκτίμηση της σχολικής μονάδας λήφθηκαν υπόψη: Ο τύπος του σχολείου, η σύνθεση των μαθητών (αριθμός μαθητών, αναλογία αγοριών-κοριτσιών), η σύνθεση του προσωπικού (πλήρες- ειδικό).
- Εκτίμηση άλλων υποκειμενικών παραγόντων:

Του μαθητή: Τόσο η φυσική όσο και η ψυχική διάθεση, καθώς και η προθυμία για μάθηση, η ειδική ροπή στο μάθημα, το επίπεδο μάθησης (γνώσεις, δεξιότητες, ικανότητες, στάσεις), στυλ μάθησης (με ποιές μεθόδους διδασκαλίας είναι εξοικειωμένοι οι μαθητές και αποδίδουν καλύτερα. Ποίες μεθόδους ή μορφές προτιμούν και ο ρυθμός μάθησης του κάθε μαθητή.

Του διδάσκοντα: ψυχοσωματικά δεδομένα, καλλιτεχνικό επίπεδο, γνωστικό επίπεδο, παιδαγωγικό επίπεδο, Στυλ διδασκαλίας (ποιές μεθόδους διδασκαλίας και μορφές επικοινωνίας προτιμά)

Β) ΕΙΔΙΚΗ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΛΗΦΘΟΥΝ ΥΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

- Υλικοτεχνική εκτίμηση του μαθήματος:

Οικονομικές απαιτήσεις του μαθήματος: Δεν απαιτήθηκε η αγορά υλικών και μέσων τα οποία είναι δυσεύρετα. Αφού τα υλικά που χρειάστηκαν υπήρχαν από πριν στην τάξη.

Η επικινδυνότητα του μαθήματος: Δεν θα μπορούσαμε να αποδώσουμε έναν βαθμό επικινδυνότητας στο μάθημα καθώς δεν χρησιμοποιήθηκαν τοξικά υλικά αλλά ούτε και αιχμηρά αντικείμενα.

- Εκτίμηση δυνατοτήτων των μαθητών:

Οι χρηστικές δυνατότητες: Οι μαθητές να είναι σε θέση να χειριστούν με τα χέρια- δάχτυλα τον πηλό, προσδίδοντας σε αυτόν διάφορες μορφές.

Οι γνωστικές δυνατότητες: Δεν απαιτείται υπερβολικός βαθμός γνώσεων για το περιεχόμενο του μαθήματος.

Οι δυνατότητες ρυθμού: Δεν απαιτούνται πολλά πράγματα μέσα σε αυτό το μικρό σχετικά διάστημα της μίας διδακτικής ώρας.

Οι δυνατότητες χρονικής περιόδου: Δεν απαιτούμε πολλά πράγματα σε λάθος χρόνο.

- Αυτό- εκτίμηση του διδάσκοντα:

Οι εικαστικές δυνατότητες: Η δραστηριότητα που ζητήθηκε ήταν μέσα στις γνώσεις και τις δεξιότητες του διδάσκοντα.

Οι θεωρητικές δυνατότητες: Δεν είχαμε κενά στο θεωρητικό υπόβαθρο του συγκεκριμένου θέματος.

Οι παιδαγωγικές δυνατότητες: Σε αυτό το σημείο ο διδάσκοντας γνωρίζει και τη ζητούμενη εικαστική δραστηριότητα αλλά και τις παιδαγωγικές μεθόδους διδασκαλίας.

Γ) ΕΙΔΙΚΗ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ

- Καθορισμός θέματος: Καθορισμένο με καθοδηγούμενη τεχνική
- Προαπαιτούμενες γνώσεις: Για τους μαθητές δεν ζητάμε κάτι τέτοιο. Μόνο τον χειρισμό πηλού.
- Αναλώσιμα: Τα αναλώσιμα που χρησιμοποιήθηκαν ήταν του εμπορίου: πηλός, χάρακας, μολύβι, χαρτί.
- Εποπτικά μέσα: προτζέκτορας και laptop.
- Μέθοδος διδασκαλίας: Ομαδοσυνεργατική.
- Δομή του χώρου της τάξης: Σε ομάδες (αντικριστά).

3.1.6 ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

ΦΑΣΗ Α΄: ΓΝΩΡΙΜΙΑ- ΘΕΜΑΤΙΚΗ –ΣΤΟΧΟΙ

Γνωστοποιείται στους μαθητές το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούμε. Στη συνέχεια τίθενται ερωτήσεις από τον/ την εκπαιδευτικό στους μαθητές, με στόχο την εκμείευση πληροφοριών σχετικά με τα Κυκλαδικά Ειδώλια.

Έπειτα, ο/ η εκπαιδευτικός ανακοινώνει στους μαθητές το υλικό με το οποίο θα κατασκευαστούν τα πήλινα Ειδώλια καθώς και οδηγίες για την χάραξη και τον ενδεχόμενο χρωματισμό των Ειδωλίων.

Τέλος, θα πρέπει, να γίνει κατανοητό από τους μαθητές ότι για την υλοποίηση των παραπάνω στόχων, βασική προϋπόθεση είναι η ομαδοσυνεργατική τους δομή. Ενώ, στο τέλος όλοι μαζί θα πρέπει να δώσουν ‘την ιστορία’ του Ειδωλίου τους, δηλαδή να το παρουσιάσουν ως ένα υπαρκτό πρόσωπο.

Αφού τα παραπάνω γίνουν κατανοητά από τους μαθητές, ο/ η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους μαθητές ή θα λέγαμε προσπαθεί να θυμίσει- γνωρίσει στους μαθητές τα «Κυκλαδικά Ειδώλια»:

ΚΥΚΛΑΔΙΚΑ ΕΙΔΩΛΙΑ

«Τα κυκλαδικά ειδώλια, τα σπουδαιότερα δείγματα της κυκλαδικής τέχνης, είναι αφιερώματα στους νεκρούς. Βρέθηκαν εκατοντάδες στους κυκλαδικούς τάφους. Είναι σμιλεμένα αποκλειστικά σε μάρμαρο (σκληρό και άφθαρτο υλικό), με έναν τρόπο που προσδίδει στα σχηματοποιημένα αυτά γλυπτά μια ομορφιά απίστευτης λιτότητας. Από τα ίχνη που βρέθηκαν επάνω τους φαίνεται ότι χρησιμοποιήθηκε χρώμα για να αποδοθούν τα χαρακτηριστικά του προσώπου και του σώματος. Για τα μάτια και το στόμα χρησιμοποιήθηκε το κόκκινο, ενώ το μαύρο και το γαλάζιο για το ηβικό τρίγωνο και τα μαλλιά. Εικονίζονται γυναικείες μορφές, κυρίως όρθιες, και ανδρικές, που συνήθως είναι καθιστές. Το μέγεθός τους ποικίλλει από μερικά εκατοστά έως το φυσικό ανθρώπινο μέγεθος. Η αφθονία του μαρμάρου στα κυκλαδικά νησιά έδωσε στους Κυκλαδίτες καλλιτέχνες τη δυνατότητα να αποδώσουν την ανθρώπινη μορφή με απλό αλλά και αρμονικό, πλαστικό τρόπο. Τα ειδώλια, μέσα από τους μετασχηματισμούς τους, διαμόρφωσαν τους δικούς τους καλλιτεχνικούς κανόνες, γεγονός που τα κάνει τόσο ιδιαίτερα. Αυτή ακριβώς η ιδιαίτερη αξία τους είχε ως συνέπεια την αρχαιοκαπηλία. Πλήθος από αυτά βρίσκονται στα χέρια ιδιωτών συλλεκτών, αλλά και πλήθος πλαστών αντιγράφων δημιουργήθηκαν για την κάλυψη της παράνομης αγοράς».

ΦΑΣΗ Β΄: ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ- ΣΥΛΛΗΨΗ

Σε αυτή τη φάση ο/ η εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους μαθητές δικά του έργα-ειδώλια, ενώ παράλληλα εξηγεί τι απεικονίζουν, την τεχνοτροπία της εγχάραξης ή και του χρωματισμού.

Κατανόηση του τρόπου εκτέλεσης από τους μαθητές (ερωταποκρίσεις για υλικά και ιδιότητες της τεχνικής τους, τις τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν, τα σημεία ιδιαίτερης προσοχής, κ. ά.)

(Για τη συγκεκριμένη φάση, έργα της συγγραφέως –Κυκλαδικά Ειδώλια παρουσιάζονται στο Παράρτημα)

ΦΑΣΗ Γ΄: ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Σε αυτή τη φάση οι μαθητές αυτενεργούν μέσω της άρσης των εμποδίων από τον/την εκπαιδευτικό και τη βοήθεια της υπόλοιπης ομάδας καθώς και της ενθάρρυνσης.

Σε κάθε ομάδα δίνεται η πρώτη ύλη, στην περίπτωσή μας ο πηλός. Με τον οποίο κάθε ομάδα θα πρέπει να δημιουργήσει το Ειδώλιό της.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε ότι παρουσιάζεται στον προτζέκτορα ή σε laptop εικόνες από αυθεντικά Κυκλαδικά Ειδώλια, ενώ παράλληλα ο/ η εκπαιδευτικός εξηγεί- αναφέρει τα χαρακτηριστικά τους καθώς και τι απεικονίζουν (εικαστική πιστοποίηση). Με αυτόν τον τρόπο «εμπνέονται» και καλλιτεχνικά με ιδέες αλλά κυρίως σπάει η μονοτονία και η ησυχία, δημιουργείται συζήτηση.

ΦΑΣΗ Δ΄: ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ –ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Με την ολοκλήρωση της ΦΑΣΗΣ Γ΄, κάθε ομάδα θα πρέπει να σηκώνεται στο κέντρο της τάξης έτσι ώστε το Ειδώλιο να βρίσκεται σε ‘κοινή θέα’ και να το παρουσιάζει. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα ξεχωριστά θα πρέπει να μας αφηγείται την ‘ιστορία’ του Ειδωλίου.

Έπειτα, οι υπόλοιποι μαθητές εκθέτουν την άποψή τους για το κάθε Ειδώλιο (σχολιασμός- αξιολόγηση).

Με το τέλος των παραπάνω διαδικασιών, οι μαθητές με τη βοήθεια του/ της εκπαιδευτικού, τοποθετούν τα έργα τους σε ορατά σημεία της σχολικής αίθουσας.

Στη συνέχεια, ακολουθεί αναστοχασμός- ανοιχτή συζήτηση με τους μαθητές σχετικά με την υλοποίηση – δημιουργία ειδωλίου από πηλό, ενώ ο/ η εκπαιδευτικός ζητά από

τους μαθητές να προτείνουν ιδέες για την προέκταση του συγκεκριμένου θέματος προς επεξεργασία ή ακόμα και άλλου θέματος από την Ιστορία ή και διαφορετικού διδακτικού αντικειμένου.

3.2 ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΩΡΙΑΙΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑ ΚΑΙ ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ (2΄)

Ειδικός στόχος της φάσης: Στόχος της συγκεκριμένης φάσης είναι η δημιουργία οικείου κλίματος και ατμόσφαιρας της σχολικής τάξης.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: ο/ η εκπαιδευτικός να διαμορφώσει τον χώρο της τάξης με τέτοιο τρόπο έτσι ώστε τα θρανία να είναι σε ομάδες. Η αίθουσα θα πρέπει να είναι καθαρή και ο χώρος να είναι φωτεινός και ευχάριστος. Στη συνέχεια παροτρύνει τους μαθητές να καθίσουν στις θέσεις τους όντας σε ομάδες.

Αναμενόμενες ενέργειες των μαθητών: οι μαθητές περιμένουμε να σεβαστούν την ενέργεια του διδάσκοντα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΟ ΘΕΜΑ (4΄)

Ειδικός στόχος της φάσης: Η ένταξη των μαθητών στο θέμα καθώς και στη διαδικασία υλοποίησής του.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: ο/ η εκπαιδευτικός γνωστοποιεί στους μαθητές το θέμα με το οποίο θα ασχοληθούν καθώς και τη μέθοδο που θα χρειαστούν να ακολουθήσουν, τα υλικά και τα μέσα. Στη συνέχεια ο / η διαβάζει το συνοδευτικό κείμενο για Κυκλαδικά Ειδώλια ενώ παρουσιάζει και τις προσωπικές του δημιουργίες.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: Περιμένουμε οι μαθητές να κατανοήσουν τις οδηγίες του διδάσκοντα καθώς και να εκφράσουν απόψεις και απορίες.

Υλικά- μέσα: τα Ειδώλια του/ της εκπαιδευτικού.

ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΣΑ (2΄)

Ειδικός στόχος της φάσης: Η διανομή των υλικών και των μέσων που προσφέρει το σχολείο καθώς και υλικά- μέσα που έχουν στην διάθεσή τους οι μαθητές. Επίσης, η εργονομική διάταξη των υλικών σε κάθε θρανίο.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: Σε αυτή τη φάση ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να διανέμει τα υλικά στους μαθητές. Στη συνέχεια να παροτρύνει τους μαθητές να τοποθετήσουν τα υλικά με τέτοιο τρόπο ώστε να διευκολύνεται η χρήση τους.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: Οι μαθητές περιμένουμε να ανταποκριθούν και να 'μοιραστούν' και δικά τους προσωπικά υλικά.

Υλικά- μέσα: πηλός, ποτήρι με νερό, κόλλα A4, χαρτί υγρό, οδοντογλυφίδες, χάρακας, κόπτης σχεδίασης.

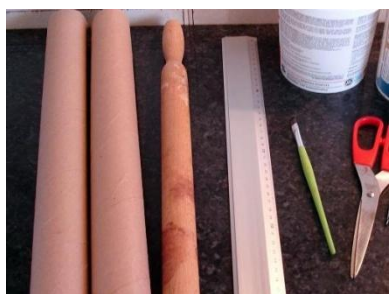
ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΑ ΥΛΙΚΑ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ (4')

Ειδικός στόχος της φάσης: Η γνωριμία και η επαφή των μαθητών με τα υλικά καθώς και με τις 'δυνατότητες' που αυτά έχουν.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: ο/ η εκπαιδευτικός παρουσιάζει το κάθε υλικό ξεχωριστά ενώ ταυτόχρονα κάνει θα λέγαμε μια 'επίδειξη'- παράδειγμα χρήσης τους.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: οι μαθητές περιμένουμε να ανταποκριθούν και να δείξουν ενδιαφέρον για τη δράση αυτή καθώς και να εκφράσουν τυχόν απορίες σχετικές με τα υλικά.

Υλικά- μέσα: πηλός, ποτήρι με νερό, κόλλα A4, χαρτί υγρό, οδοντογλυφίδες, χάρακας, κόπτης σχεδίασης.

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΔΡΑΣΗΣ (20')

Βήμα 1^ο : Ξεκινάμε με ελαφρός νοτισμένα δάχτυλα να πλάθουμε τον πηλό. Προσπαθούμε να δώσουμε το σχήμα που επιθυμούμε. Η μάζα είναι τοποθετημένη σε επιφάνεια από χαρτί έτσι ώστε να μην αλωιωθεί η επιφάνεια του θρανίου.

Βήμα 2^ο : Στη συνέχεια και ενώ υγραίνουμε ελαφρά την σχηματισμένη μορφή, αρχίζουμε να χαράζουμε είτε με χάρακα, είτε με κόπτη ή και οδοντογλυφίδα το σώμα και τα χαρακτηριστικά που θέλουμε να αποδώσουμε.

Βήμα 3^ο : Χρησιμοποιώντας τα δάχτυλα ή και χάρακα διορθώνουμε τυχόν ατέλειες της μορφής που έχουμε δημιουργήσει.

Βήμα 4^ο : Προαιρετικά σε αυτό το σημείο όποια ομάδα μαθητών επιθυμεί μπορεί να χρωματίσει το Ειδώλιό της με τέμπερα.

Ειδικός στόχος της φάσης: η δημιουργία Ειδωλίων (κατά προσέγγιση) από τους μαθητές με την φαντασία τους.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: ο/ η εκπαιδευτικός παρακινεί και καθοδηγεί τους μαθητές στη υλοποίηση του έργου που έχουν κληθεί να πραγματοποιήσουν.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: οι μαθητές περιμένουμε ομαδικά και συνεργατικά να με ενεργητικό πνεύμα να συμμετέχουν και να προσθέτουν την δική τους προσωπική πινελιά στη διαδικασία αυτή.

Μέθοδος: Ομαδοσυνεργατική μέθοδος.

Υλικά- μέσα: πηλός, ποτήρι με νερό, κόλλα Α4, χαρτί υγρό, οδοντογλυφίδες, χάρακας, κόπτης σχεδίασης.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ (7')

Ειδικός στόχος της φάσης: σε αυτή τη φάση κάθε ομάδα συντάσσει ένα κείμενο-παρουσίαση του Ειδωλίου που έχει δημιουργήσει. Με τη βοήθεια της φαντασίας τους δημιουργούν την ιστορία του δημιουργήματός τους και στη συνέχεια να τα παρουσιάσουν στις υπόλοιπες ομάδες.

Προγραμματισμένες ενέργειες διδάσκοντα: ο/ η εκπαιδευτικός έχει βοηθητικό ρόλο και όποτε χρειαστεί επεμβαίνει στη σύνταξη, εφ' όσον του έχει ζητηθεί από τους μαθητές. Ενώ με το τέλος των εργασιών ζητά από την κάθε ομάδα ξεχωριστά να παρουσιάσει το Ειδώλιό της με την ταυτόχρονη ανάγνωση των συνοδευτικών κειμένων.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: οι μαθητές περιμένουμε να ανταποκριθούν στη διαδικασία αυτή και με φαντασία και χιούμορ να αποδώσουν μια 'ταυτότητα' στα δημιουργήματά τους. Έπειτα, να παρουσιάσουν τα δημιουργήματά τους στους συμμαθητές τους, να εκθέσουν τις απόψεις και τις τυχόν απορίες του για τα δημιουργήματα των συμμαθητών τους. Περιμένουμε δηλαδή έναν διάλογο.

Μέθοδος: ομαδοσυνεργατική μέθοδος.

Υλικά- μέσα: κόλλα Α4, μολύβι, ειδώλια.

ΕΚΘΕΣΗ ΕΡΓΩΝ (5')

Ειδικός στόχος της φάσης: η παρουσίαση των έργων όλων των ομάδων. Η έκθεσή τους δηλαδή σε κοινή θέα, σε σημείο της σχολικής αίθουσας που να είναι εμφανές από όλους.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: η παρότρυνση προς τους μαθητές να εκθέσουν τα έργα τους σε σημεία της σχολικής αίθουσας.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: περιμένουμε οι μαθητές να επιλέξουν τα σημεία που θα εκθέσουν τα έργα τους.

Μέθοδος: ομαδοσυνεργατική μέθοδος.

Υλικά- μέσα: ειδώλια.

(Έργα της ιδίου της συγγραφέως)

ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ (2΄)

Ειδικός στόχος της φάσης: η συνέπεια των μαθητών στην καθαριότητα και την τακτοποίηση της σχολικής τους τάξης, με το τέλος των εργασιών.

Προγραμματισμένες ενέργειες του διδάσκοντα: σε αυτή τη φάση ο/ η εκπαιδευτικός παρακινεί τους μαθητές (με τη βοήθεια και του ιδίου) να τακτοποιήσουν τα θρανία και την αίθουσα.

Αναμενόμενες ενέργειες μαθητών: οι μαθητές περιμένουμε να ανταποκριθούν στο κάλεσμα του εκπαιδευτικού και με συνέπεια να τακτοποιήσουν με τη βοήθειά του την σχολική τάξη.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την ολοκλήρωση της προτεινόμενης μεθόδου διδασκαλίας, δηλαδή την προσαρμογή- εικαστική πρόταση, παρατηρούμε ότι οι αρχικοί στόχοι που θέσαμε επιτεύχθηκαν.

Συγκεκριμένα, εντάξαμε τα Κυκλαδικά Ειδώλια (υλικά κατάλοιπα) στο ευρύτερο πλαίσιο των εικαστικών το οποίο είναι η Αισθητική Αγωγή. Η ενασχόληση αυτή έχει ο σκοπό όχι μόνο την ανάπτυξη και καλλιέργεια των της πλαστικής, της οπτικής και συνολικά της αισθητικής του μαθητή, αλλά και μέσω της αισθητοποίησης να μπορέσει να γνωρίσει και να ενημερωθεί για τα Ειδώλια του Κυκλαδικού πολιτισμού.

Ακριβώς για τον παραπάνω λόγο, υπήρξε και η προσέγγιση του θέματος από πλευράς τόσο ιστορικού πλαισίου στο πρώτο κεφάλαιο όσο και διδακτικής μεθοδολογίας στο δεύτερο κεφάλαιο, καθώς η όλη εικαστική πρόταση- προσαρμογή στηρίζεται σε κάποιες αρχές, σκοπούς, μεθοδολογία και παιδαγωγικές προσεγγίσεις.

Πρόκειται για μια πρόταση που δίνει τη δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο, να ασχοληθεί κατά τη διάρκεια δηλαδή της μετέπειτα ακαδημαϊκής του πορείας και να εμβυθύνει στο συγκεκριμένο θέμα δίνοντας και αναδεικνύοντας όλες του τις προεκτάσεις και να μην περιοριστεί στην ανάδειξη ενός και μόνο συγκεκριμένου μέρους του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού. Καθώς, ένας ακόμα στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να παροτρύνει τον αναγνώστη- μελετητή, να ερευνήσει το συγκεκριμένο θέμα σε βάθος και να δώσει μια έκταση, γι' αυτό το λόγο και η ίδια η συγγραφέας επιλέγει και προτείνει την συγκεκριμένη προσαρμογή- εικαστική πρόταση που αφορά τα Κυκλαδικά Ειδώλια.

Η πολιτιστική δημιουργία είναι κατεξοχήν χώρος που ενώνει πολιτισμούς και νοοτροπίες. Διαρρηγνύοντας τα σύνορα του χρόνου και ευνοώντας ένα πνευματικό ταξίδι στο παρελθόν, ασκεί διαμεσολαβητικό ρόλο στους διαφορετικούς ορισμούς της πραγματικότητας, προασπίζει την ταυτότητα και τη διαφορά ως σχέση συμβίωσης και αλληλοσυμπλήρωσης. Η Εκπαίδευση μπορεί να αναδείξει αυτή τη δυνατότητα με την προοπτική οι διάφορες ταυτότητες να μεταβληθούν σε θετική εμπειρία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί παραγωγικά στη διάθεση του καθενός να κατανοεί.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Husbands, C. (2004). Τι σημαίνει η διδασκαλία της ιστορίας; Γλώσσα, ιδέες και νοήματα, μτφρ. Λυκούργος, Α. Αθήνα: Μεταίχμιο

Vygotsky, L. (1989). Thought and language, the Massachusetts institute of education. Massachusetts (μτφρ. Ροδάνη, Α. (1993) Σκέψη και γλώσσα. Αθήνα).

Κόκκινος, Γ., Νάκου, Ε. (2004). Προσεγγίζοντας την ιστορική εκπαίδευση στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Μαραγκού, Α. (1992). Μινωικός και ελληνικός πολιτισμός. Αθήνα: Συλλογή Μητροτάκη. Μουσείο κυκλαδικής τέχνης.

Μουστάκα, Κ. (1960). Το ωραίο και η αγωγή (μελέτη έρευνα). Αθήνα: χ. έ.

Νάκου, Ει. (2000). Τα παιδιά και η ιστορία- ιστορική σκέψη, γνώση και ερμηνεία. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Πετρόπουλος, Κ., Τσαούσης, Δ. (1999). Ο μυκηναϊκός κόσμος. Αθήνα: Gutenberg.

Πλατή, Μ. (1999). Κυκλαδικός πολιτισμός. Αθήνα: Μουσείο κυκλαδικής τέχνης.

Τρούλης, Μ. Γ. (1991). Η αισθητική αγωγή του παιδιού. Αθήνα: Γρηγόρη.

Φρυδάκη, Ε. (2009). Η διδασκαλία στην τομή την νεοτερικής και της μετανεοτερικής σκέψης. Αθήνα: Κριτική.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Landsheere, de G. (1979). Dictionnaire de l' evaluation et de la recherche en education, PUF.

Mialaret, G., Pham, D. (1967). Statistiques a l' usage des educateurs, PUF.

Διαδικτυακός ιστός

Cycladic Art Museum.

<http://www.cycladic.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=1>

(Προσπελάστηκε 20/2/2016).

Strahan, M. (2013). APA Reference Style Guide.

http://library.nmu.edu/guides/userguides/style_apa.htm (Προσπελάστηκε 17/5/2016).

Οδηγός Σπουδών για τα εικαστικά.

http://gym-gravias.fok.sch.gr/gym/odigos_ekpaideytikoy/eikastika_a_protasi.pdf

(Προσπελάστηκε 25/2/2012).

Η Εικαστική Αγωγή στο Δημοτικό Σχολείο.

<http://www.schools.ac.cy/klimakio/Themata/Eikastiki-Agogi/> (Προσπελάστηκε

18/3/2016).

Διαθεματικό ενιαίο πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών (Δ.ΕΠ.Π.Σ) και αναλυτικά προγράμματα σπουδών (Α.Π.Σ) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/> (Προσπελάστηκε 20/5/2016).